

Kulturlager i kvarteret Johannes i Västerås

Arkeologisk undersökning på platsen
för Västerås äldsta kristna begravningsplats

Fornlämning Västerås 232:1
Kvarteret Johannes
Västerås domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanland

Jonas Ros

Kulturlager i kvarteret Johannes i Västerås

Arkeologisk undersökning på platsen
för Västerås äldsta kristna begravningsplats

Fornlämning Västerås 232:1
Kvarteret Johannes
Västerås domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanland

Jonas Ros

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2017

Omslagsfoto: Undersökningsområdet mellan de två husen i kvarteret Johannes.
Foto från öster av Jonas Ros.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-575-4

Tryck: Just Nu, Västerås 2017

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Staden Västerås.....	5
Arkeologiska undersökningar i närområdet.....	5
Målsättning, metod och genomförande.....	8
Undersökningsresultat.....	9
Fynd	11
¹⁴ C-datering.....	12
Tolkning och utvärdering	12
Referenser.....	14
Otryckta källor.....	14
Litteratur.....	14
Tekniska och administrativa uppgifter	16
BILAGA.....	17
Bilaga 1. Fyndtabell.....	17

Figur 1. Utdrag ur digitala Gröna kartan för Västmanland. Västerås stad, fornlämning 232:1, markerad. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) gjorde under augusti månad 2016 en arkeologisk undersökning i kvarteret Johannes i Västerås. Olika lager dokumenterades. Ett djurben i det äldsta lagret ¹⁴C-daterades till perioden 1290–1410 e.Kr. Ursprunglig marknivå nåddes inte i det upptagna schaktet. Sedan tidigare vet vi att det finns kristna gravar på platsen under det upptagna schaktet. Sannolikt fanns det en kyrka på begravningsplatsen – den föreslås ha varit en missionsstation och moderkyrka som gav kyrklig service till kapell på landsbygden.

Inledning

Under augusti månad 2016 gjorde Stiftelsen Kulturmiljövård en arkeologisk undersökning med anledning av att det skulle kopplas in fjärrvärme i en fastighet i kvarteret Johannes. Den arkeologiska undersökningen genomfördes av Jonas Ros som också har sammanställt denna rapport.

Staden Västerås

Den medeltida staden Västerås har i fornminnesregistret (FMIS) beteckningen Västerås 232:1. Fornlämningen omfattar ett cirka 1 000 × 700 meter stort område med kulturlager (figur 1). Arkeologiska undersökningar i Stadsparken, på den västra sidan av ån, har visat att bebyggelse etablerades här under vikingatiden, före år 1000 e.Kr. Lämningsarna uppfattas som stadreglerad bebyggelse (Alström 2014; Ros 2015b). Under 1200-talet expanderade staden ytmässigt – en orsak till detta var troligtvis att bergsbruket i Bergslagen expanderade och handeln med järn ökade (Ros 2015a). Västerås var en viktig utskeppningshamn för järn.

I den så kallade Florenslistan från 1120-talet omnämns *Arosa* som biskopssäte. Med Aros avses Västerås (Dahlbäck 1993, s. 135ff.). Florenslistan är en förteckning som sannolikt upprättades omkring 1103 (Palmqvist 1961, s. 51). I fundamentsbrevet för den svenska kyrkoprovinsen från 1164 omnämns Västerås som biskopsort (SDHK 202 och Gustafsson 1977, s. 8).

Under medeltiden fanns det två sockenkyrkor i Västerås – S:t Ilian/S:t Egidii och S:t Nicolai. I kvarteret Johannes, på den östra sidan av ån (figur 2), har det undersökts tidigkristna gravar och sannolikt har där också funnits en kyrka (Gustafson 1977; Kumlien 1971; Ros 2015a; Annuswer m.fl. 1990).

Arkeologiska undersökningar i närområdet

Det har gjorts flera undersökningar i närheten av undersökningsområdet. I Östra Kyrkogatan dokumenterades 1994 ett kulturlager som var upp till 1,2 meter tjockt (Ros 1995a). Det har också gjorts en arkeologisk förundersökning i Västra Kyrkogatan, mellan kvarteret Jarl och Gamla kyrkogården. Där framkom kulturlager som bedöms

vara förhistoriska samt en del av en hägnad som kan vara medeltida. Vidare framkom möjliga spår av det norra stadsdikedet. Det påträffades även raseringsmassor från senare tid (Bergquist u.å.).

På den södra sidan av domkyrkan framkom ett antal människoben i omrörda fyllnadsmassor vid en schaktningskontroll (Kjellberg 2005). Längre västerut i Biskopsgatan har gravar dokumenterats. I den norra delen av Västra Kyrkogatan, söder om Biskopsgatan, undersöktes delar av domkyrkans kyrkogårdsmur och söderut längs Västra Kyrkogatan framkom bebyggelselämningar (Ros 1995b). Domkyrkans kyrkogårdsmur låg alltså söder om nuvarande Biskopsgatan.

Under medeltiden var delar av området för nuvarande Biskopsgatan kyrkogård. På 1688 och 1751 års stadskartor finns Biskopsgatan mellan Svartån och Västra Kyrkogårdsgatan, först 1941 förlängdes den österut från Västra Kyrkogatan. Östra Kyrkogatan finns på 1688 års karta och benämns då Östra Lång-Gatan (Gustavsson 1981, s. 37f och s. 175; Olsson 1985a, fig. 16; 1985b).

Vid en arkeologisk undersökning i kvarteret Proban undersöktes kulturlager och bebyggelselämningar från tidig medeltid och fram till och med 1700-tal och senare. I det äldsta skedet fanns en härd med datering till folkvandringstid eller vendeltid (Carlsson 1996). Dateringen är betydelsefull och kan indikera att bebyggelse fanns på platsen långt innan Västerås blev en stad.

Vid en arkeologisk undersökning i kvarteret Proban, inne på Stadshotellets gård, påträffades bebyggelse rester. Den äldsta aktiviteten dateras till 1040–1260 e.Kr. (kal 2 sigma) (Ros 2016). I tre borrhål i kvarterets norra del konstaterades kulturlager som var mer än 1,6 meter tjocka (Alström 2002). Vid en antikvarisk kontroll söder om Stadshotellet, också detta i kvarteret Proban, påträffades anläggningar och kulturlager som daterades till 1700-tal och fram till 1907. Det framkom även brandlager som bedömdes vara från 1714 års brand (Alström 2007).

Flera arkeologiska undersökningar har även gjorts i Stora Torget, varvid det har påträffats lämningar av stadsbebyggelse (se till exempel Anund 1994; Bergquist 2000 och Forenius 1997). Det äldsta torget var betydligt mindre än nuvarande Stora Torget och låg i den västra delen av det nuvarande torget (Olsson 1985a och 1985b).

Enligt Magnus Ladulås testamente var Västerås en myntort under 1200-talets slut (Klackenberg 1992, s. 123) och myntningen fortsatte fram till 1540. Mynthuset har traditionellt placerats i Domprostgården sydväst om domkyrkan, norr om undersökningsområdet (figur 2; Grau 1904, s. 112, not i).

I kvarteret Johannes har det påträffats kristna gravar och några gravar har ¹⁴C-daterats. Begravningsplatsen var i bruk under 1100-talet och den har tolkats ha lagts öde under 1200-talets mitt då det anlades bebyggelse på platsen (Welinder 1990). Den äldsta daterade graven har ¹⁴C-daterats till perioden 960–1290 e.Kr. (kal 2 sigma). Det är troligt att begravningsplatsen togs i bruk redan under vikingatiden. Sannolikt fanns en kyrka på begravningsplatsen. Där kan alltså ha funnits en kyrkogård som var i funktion samtidigt med att den äldsta bebyggelsen etablerades i Västerås, under vikingatiden, före år 1000 på den västra sidan av Svartån i Stadsparken (Ros 2015b). Gravarna som tidigare har undersökts från kvarteret Johannes har osteologiskt analyserats av Lisa Hartzell (2010).

Figur 2. Västerås stad med nuvarande kvartersindelning. Undersökningsplatsens läge i kvarteret Johannes är markerad med en röd cirkel. I Stadsparken på den västra sidan av Svarstån har det undersökts bebyggelse som daterats till vikingatiden (1). Enligt en tradition låg mynthuset i kvarteret Jarl (2). Efter Gustafsson 1977.

Målsättning, metod och genomförande

I enlighet med länsstyrelsens kravspecifikation var undersökningens övergripande syfte att tillvarata kunskap som kan bidra till områdets historia, och som kan bli till nytta för samhällsplaneringen genom att fastställa fornlämningens omfattning, karaktär och bevarandegrad.

Undersökningen skulle klargöra följande:

- Fornlämningens utbredning inom schaktet.
- Bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad.
- Preliminär datering.
- Preliminär tolkning av fornlämningen.

Ambitionsnivån innebar att:

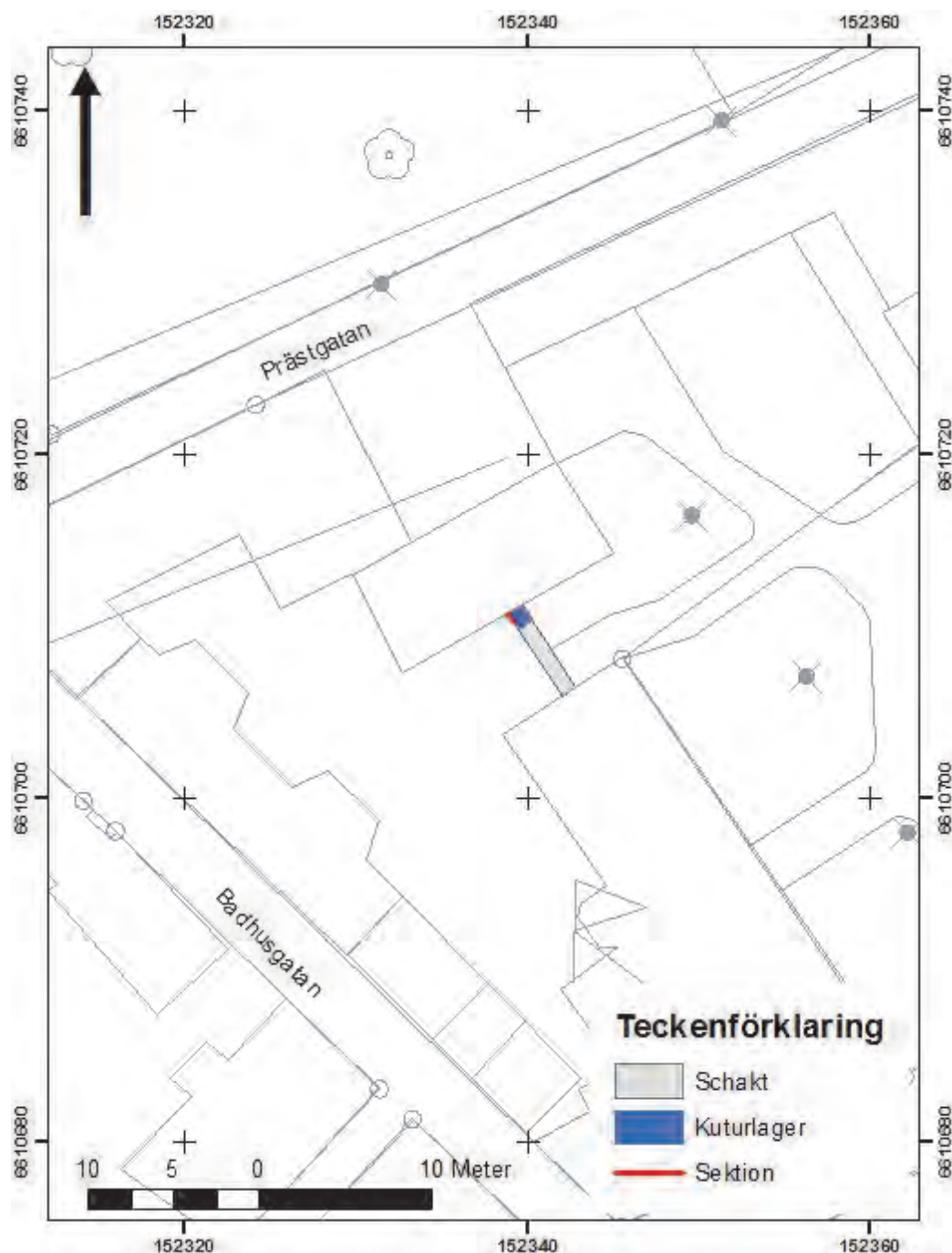
- En arkeolog skulle delta i schaktningen.
- Kulturlager skulle dokumenteras i sektion.
- Samtliga anläggningar skulle dokumenteras i plan.
- Samtliga anläggningar skulle undersökas.
- Om möjligt skulle prover tas för ^{14}C -datering av anläggningar som annars inte kunde dateras och av de understa lagren som undersöktes.

Arkeolog deltog vid schaktningen och framkomna kulturlager undersöktes genom handgrävning och schaktning.

Schaktväggen med kulturlager rensades fram med handredskap och kulturlagren dokumenterades i sektion och plan genom handritning. Med hjälp av maskin grävdes det ett cirka 0,8 meter djupt hål för att klarlägga lagerföljden. De upptagna schaktets läge prickades in manuellt genom handritning från befintlig bebyggelse på en plan och digitaliserades i efterhand. Fynd och ben för ^{14}C -analys insamlades. Det togs digitala fotografier.

Ett djurben ^{14}C -daterades av Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet. Eftersom det har funnits en kyrkogård på platsen där undersökningen gjordes så artbestämdes de ben som påträffades vid undersökningen. Syftet var att fastställa om det påträffats några människoben. Benen från lager 3 artbestämdes av osteologen Lisa Hartzell och djurbenen från lager 1 artbestämdes av Jonas Ros.

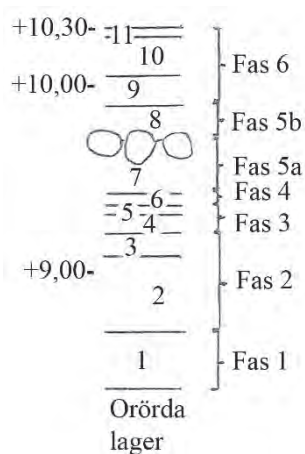
Undersökningsresultat

Figur 3. Undersökningsområdet i kvarteret Johannes. Schaktet markerat med grå färg, kulturlager med blå och sektionen med rött. Skala 1:400.

Ett schakt som var 6 meter långt togs upp (figur 2–3). Schaktet var cirka 0,9 meter brett och cirka 1,1 meter djupt. I schaktets sydöstra del var inga kulturlager bevarade, där fanns endast grus och sand. I schaktets nordvästra del framkom kulturlager längs en sträcka av cirka 1,2 meter. En sektion (figur 4) med 11 olika lager dokumenterades. Ursprunglig marknivå nåddes ej i det upptagna schaktet.

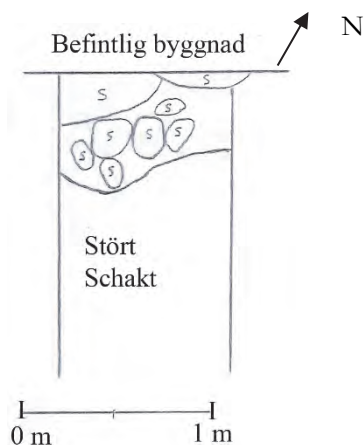
I sektionen (figur 4, lager 7) och i plan (figur 5–6) framkom fragmentariska rester av en stenlagd gårdsplan. På ett annat lager (figur 4, nr 2) påträffades en bit liggande trä (figur 7). Träet kunde inte kopplas till någon konstruktion.

Lagerbeskrivningar:

1. Mörkbrun/svart lera blandad med stort inslag av förmultnat material och träflisor i toppen.
2. Grå morän. Påfört lager.
3. Grå sand. Påfört lager. Liggande trä, A2, i lagret.
4. Flammigt lager. Rödbrun bränd sand blandat med grå kulturjord. Inslag av djurben och tegelflisor. Omrört lager.
5. Gråbrun lerblandad kulturjord.
6. Grått kalkbruk med inslag av sand och klumpar av bränt kalkbruk. Troligtvis tillkommit i samband med busbyggnation.
7. Gråbrun kulturjord med stort inslag >50% tegelflisor. Troligtvis påfört för anläggande av den stenlagda ytan som ses på lagret.
8. Krossat tegel med inslag av jord mellan stenarna.
9. Gråbrun jord med inslag av stenar.
10. Sand. Bärlager.
11. Plattor på den befintliga marknivån.

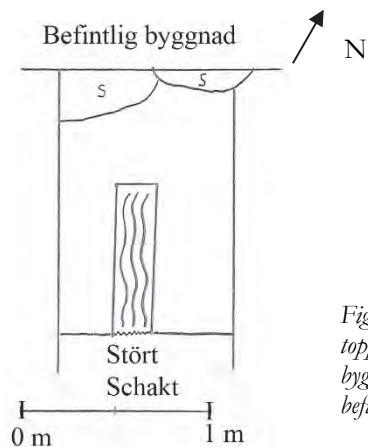
Figur 4. Sektion 1 sedd från öster. Ursprunglig marknivå nåddes inte i schaktet. Till höger ses en preliminär indelning av lagren i sex faser. På lager 7 ses stenar som utgör rester av en stenlagd yta. Ritning av Jonas Ros. Skala 1:40.

Figur 5. Stenar som framkom i plan. Stenarna (S) representerar delar av en stenlagd yta, troligtvis del av en gårdsplan. Stenarna motsvara stenarna på toppen av lager 7 i sektionen (figur 4). Närmast den befintliga byggnadens vägg ses två stenar som är grundstenar till den befintliga byggnaden. Skala 1:40. Ritning av Jonas Ros.

Figur 6. Stenarna, A1 (figur 4–5), utgör antagligen fragmentariskt bevarade rester av en stenlagd gårdsplan. Foto från väster av Jonas Ros.

Figur 7. I plan framkom en bit liggande trä. Träet låg på toppen av lager 2 i sektionen (figur 4). Närmast den befintliga byggnadens vägg ses två stenar som är grundstenar till den befintliga byggnaden. Skala 1:40. Rättning av Jonas Ros.

Fynd

Det påträffades endast ett fynd – en skärva äldre rödgods (F1) som framkom i lager 1.

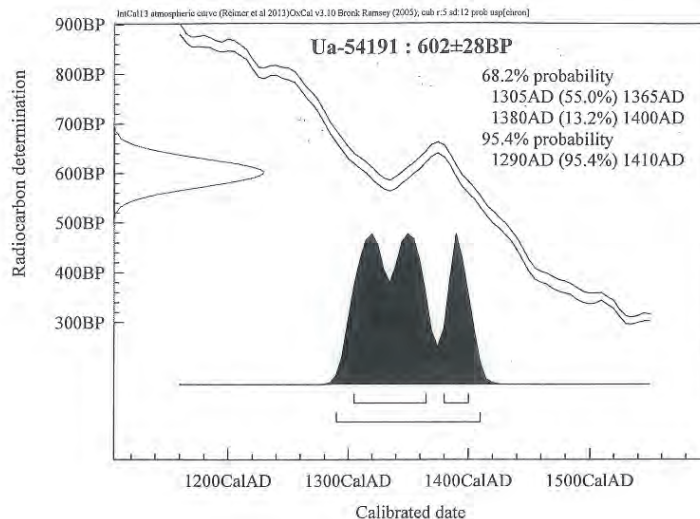
I lager 3 påträffades några djurben, inkluderande falang från svin, några fågelben och en underkäke från hare samt revben från nöt eller svin. I lager 1 påträffades revben från nöt och del av mellanfotsben från ko. Inga människoben framkom. Djurbenen gallrades efter att de artbestämdes.

Figur 8. En skärva äldre rödgods (F1) påträffades i lager 1.
Foto: Jonas Ros.

¹⁴C-datering

En del av ett *metatarsus*, det vill säga mellanfotsben, från nöt (ko) från lager 1 skickades in för ¹⁴C-analys (Ua-54191). ¹⁴C-provresultatet dateras kalibrerat med två sigma till perioden 1290–1410 e.Kr. med 95,4% sannolikhet. Lager 1 var det äldsta undersökta lagret, men det finns äldre orörda lager under detta.

Figur 9. I lager 1 påträffades det ett mellanfotsben från nöt som ¹⁴C-daterades. ¹⁴C-provresultatet dateras kalibrerat med två sigma till perioden 1290–1410 e.Kr.

Tolkning och utvärdering

Undersökningen har utförts i enlighet med länsstyrelsens kravspecifikation och, som framgår av rapporten, har de uppställda målsättningarna uppnåtts.

För att strukturera och skapa mening åt dokumentationen har lagren i sektionen hypotetiskt fasindelats och sex faser identifieras (figur 4).

Fas 1. Ett lager mörkbrun/svart lera med stort inslag av förmultnat organiskt material och träflis tillkom. I lager 1 påträffades en skärva äldre rödgods (F1) med brun glasyr. Det äldre rödgodset brukar daterats till 1200–1300-tal. Från lager 1 ¹⁴C-daterades ett ben. ¹⁴C-provresultatet dateras kalibrerat med två sigma till perioden 1290–1410 e.Kr.

Fas 2. Ett lager 0,4 meter tjock morän och 0,1 meter tjock sand, lager 3, påfördes. Lagren kan, till exempel, ha påförts i syfte att höja marknivån i området eller i samband med att det grävdes för grundläggning för något hus i närheten. På lager 2 låg ett stycke fragmentariskt bevarat trä. Träet låg löst och utgjorde inte del av någon konstruktion.

Fas 3. Lager 4 och 5 tillkom. Lager 4 var ett omrört lager som bestod av rödbrun bränd sand blandad med grå kulturjord. Möjligtvis är det rester av ett brandlager. Lager 5 bestod av gråbrun lerblandad kulturjord.

Fas 4. Lager 6 tillkom. Lagret bestod av grått kalkbruk med inslag av sand, klumpar av bränt kalkbruk och har troligen tillkommit i samband med husbyggnation. Lagret har antagligen tillkommit då den befintliga röda träbyggnaden norr om schaktet togs upp (se rapportens omslag). Huset innehåller en källare med okänd ålder.

Fas 5a. Lager 7 tillkom och en stenlagd yta, A1, lades på det. Den stenlagda ytan var troligtvis delar av en stenlagd gårdsplan som varit samtida med det röda huset norr om schaktet. Inga daterande fynd påträffades, men det är troligt att stenläggningen är från 1700–1800-tal.

Fas 5b. Ett lager med krossat tegel med inslag av jord tillkom på stenläggningen.

Fas 6. Lager 9 och 10 påförs. Datering 1900-tal.

Ursprunglig marknivå nåddes inte i det upptagna schaktet. Under det upptagna nivån, i schaktet, finns troligtvis ytterligare kulturlager från bebyggelse och därunder kristna gravar, men några rester av gravar framkom inte i schaktet. Den äldsta graven på begravningsplatsen har tidigare ¹⁴C-daterats till perioden 960–1290 e.Kr. (kal 2 sigma). Sannolikt anlades begravningsplatsen under vikingatiden. Stig Welinder beräknar att det har gravlagts 500–1000 personer på kyrkogården (1990). Det är sannolikt att det fanns en kyrka på begravningsplatsen. Med tanke på att kyrkogården har en hög ålder och att det var många gravlagda där så öppnar det upp för en ny tolkning av kyrkogården. Kyrkan som fanns där kan under den äldsta tiden ha varit en missionsstation och en moderkyrka som gav kyrklig service till underlydande kapell på landsbygden. Kyrkan kan ha haft en ”storsocken” och kanske gravlades även människor från landsbygden på kyrkogården. Vi kan jämföra med England – där uppfördes det i städerna *minsters*, moderkyrkor. Vid dessa kyrkor var flera präster verksamma och de gav kyrklig service till underlydande kapell inom stora socknar (Blair 1985 och 1988; Ros 2001, s. 211ff.).

Det äldsta Västerås kan även jämföras med det äldsta Lund. Där anlades det under 990-talet en kyrkogård. Ett stort antal gravar har undersökts och resultatet tyder på att det inte bara var personer från Lund som gravlades där (Kriig 1987, s. 27ff.). Lund är ett exempel på en stad där det kan ha funnits en kyrka vars storsocken sedan delades in i församlingar (Carelli 2001; Ros 2001, s. 154). Det är troligt att det skedde ett liknande förlopp även i Västerås. Under medeltiden fanns det två församlingskyrkor i Västerås, S:t Ilian och S:t Nikolai.

Referenser

Otryckta källor

FMIS (Fornminnesregistret)

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

SDHK (Svenskt diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev)

<http://sok.riksarkivet.se/sdbk>

Litteratur

Alström, U. 2002. *Tre borrhål vid Proban. Förundersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ 232. Kvarteret Proban. Västerås stadsförsamling. Västmanland. Västmanlands läns museum. Kulturmiljöavdelningen Rapport 2002:A78. Västerås.*

Alström, U. 2007. *En trädplantering vid Stadsbotellet. Antikvarisk kontroll. RAÄ 232. Kvarteret Proban. Västerås stadsförsamling. Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen Rapport 2007:96. Västerås.*

Alström, U. 2014. *"att den är urgammal och förmodligen kan räknas till rikets äldsta städer". Nytt dateringsunderlag för Västerås historia. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Fornlämning Västerås 232:1. Stora gatan. Stadsparken. Västerås Domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanlands län. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2013:83.*

Annuswer, B., Bergquist, U., Forenius, S. och Syse, B. 1990. *Västerås 1000 år i centrum. Västerås kultur nämnds skriftserie nr 23. Stockholm.*

Anund, J. 1994. *Stora Torget. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala Rapport 1994:58.*

Bergquist, U. 2000. *Västra Kyrkogatan-Stora Torget. i Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen rapport 2000:18.*

Bergquist, U. (utan år). *Kyrkbacken och stadsdiket. Arkeologisk förundersökning. Västra Kyrkogatan mellan kvarteret Jarl och Gamla kyrkogården. RAÄ 232. Västerås. Västmanland. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala otryckt rapport.*

Blair, J. 1985. Secular minster churches in Domesday book. *Domesday book. A Reassessment.* P. Sawyer (red.). London, s. 104–142.

Blair, J. (red.) 1988. *Minsters and parish Churches. The Local Church in Transition 950–1200.* Oxford University Committee for Archaeology. Monograph No. 17. Oxford.

Carelli, P. 2001. Lunds äldsta kyrkogård – och förekomsten av ett senvikingatida danskt parochialsystem. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie.* København.

Carlsson, R. 1996. *Kvarteret Proban. Arkeologisk undersökning. Kvarteret Proban, RAÄ 232. Västerås. Västmanland. RAÄ dnr: 421-2588-1994 & 421-3130-1994. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala Rapport.*

- Dahlbäck, G. 1993. Uppsalakyrkans uppbyggnadsskede. Om kyrka och kungamakt under äldre medeltid. Kärnhuset i riksäpplet. *Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds årsbok. Uppland 1993*. Uppsala, s. 135–172.
- Forenius, S. 1997. *Bondtorget och Stadsparken*. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala. Rapport 1997.
- Grau, O. (1754) 1904. *Beskrifning öfver Wästmanland*. Västerås.
- Gustafsson, J-H. 1977. *Västerås. Medeltidsstaden 4*. Riksantikvarieämbetet Rapport. Stockholm.
- Gustavsson, G. 1981. *Gatunamnens historia i Västerås. Västerås Kulturnämnds skrifserie nr 8*. Västerås.
- Hartzell, L. 2010. *Liv och död i det tidigmedeltida Västerås. En osteologisk analys av skelett från kvarteret Johannes*. Statens historiska museer. FoU rapport 8.
- Kjellberg, J. 2005. *Schaktning invid Västerås domkyrka. Antikvarisk kontroll. RAÄ 232. Domkyrkan. Västerås domkyrkoförsamling. Västerås stad. Västmanland*. Västmanlands läns museums. Kulturmiljöavdelningen rapport A. 2005:A 50.
- Klackenberg, H. 1992. *Moneta nostra. Monetariseringen i medeltidens Sverige*. Lund studies in Medieval Archaeology 10. Stockholm.
- Kriig, S. 1987. *Lunds äldsta kyrkogård*. Institutionen för arkeologi i Lund. C-uppsats i medeltidsarkeologi. Stencil.
- Kumlien, K. 1971. *Västerås till 1600-talets början. Västerås genom tiderna II*. Västerås.
- Olsson, S. 1985a. *Idealstad med förbinder – Studier i Västerås byggnadshistoria i förindustriell tid. Västerås genom tiderna. Del V:1. Stadens byggnadshistoria från 1640 till 1800-talets mitt*. Västerås.
- Olsson, S. 1985b. *Idealstad med förbinder – Studier i Västerås byggnadshistoria i förindustriell tid. Figurblock. Västerås genom tiderna. Del V:1. Stadens byggnadshistoria från 1640 till 1800-talets mitt*. Västerås.
- Palmqvist, A. 1961. *Kyrkans enbet och papalismen: Die Einheit der Kirche und der Papalismus*. Stockholm.
- Ros, J. 1995a. *Östra Kyrkogatan. Arkeologisk förundersökning. Västerås stad. Västmanland. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar*. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala. Rapport 1995:23.
- Ros, J. 1995b. *Biskopsgatan. Arkeologisk undersökning Biskopsgatan och Västra Kyrkogatan. Västerås stad. Västmanland. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar*. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala. Rapport 1995:24.
- Ros, J. 2001. *Sigtuna. Staden, kyrkorna och den kyrkliga organisationen*. OPIA 30. Uppsala.
- Ros, J. 2015a. *S:t Ilans kyrkogård i Västerås. Medeltida gravar i Citytunneln. Arkeologisk förundersökning. Fornlämning Västerås 232:1. Citytunneln, Hantverkargatan/ kvarteret Knut. Västerås Domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård* Rapport 2014:24.

Ros, J. 2015b. *Vikingatida och medeltida stadsbebyggelse i Västerås. Tomtmark intill Slottsgatan. Arkeologisk förundersökning. Fornlämning Västerås 232:1. Stadsparken. Västerås Domkyrkoförsamling, Västerås kommun, Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2014:8.*

Ros 2016. *Medeltida kulturlager vid Västerås Stadsbotell. Arkeologisk undersökning. Fornlämning Västerås 232:1. Kvarteret Proban. Västerås domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2016:30.*

Welinder, S. 1990. *Människor i Västeråstrakten för 1000 år sedan. Västerås.*

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projekt nr:</i>	KM 16094
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-3446-16, 2016-07-12
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologiska undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod</i>	23–25 augusti 2016
<i>Personal:</i>	Jonas Ros
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken</i>	Västerås domkyrkoförsamling
<i>Fastighet</i>	Kvarteret Johannes
<i>Fornlämning</i>	Västerås 232:1
<i>Fastighetskarta:</i>	11G:17
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 16 30
<i>Koordinater:</i>	X6610706, Y152342,
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	Manuellt från befintlig bebyggelse, digitaliserat i efterhand.
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Fyra digitalfoton, en sektionsritning och två planritningar i A4-format förvaras hos Västmanlands läns museum.
<i>Fynd:</i>	Fyndet F1 förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

BILAGA

Bilaga 1. Fyndtabell

Fynd nr	Sakord	Material	Kommentar	Vikt (g)	Antal	Antal fragm.	Fragm. grad	Fyndomständighet
1	Äldre rödgods	Bränd lera	Brun glasyr	2	1	1	1	Sektion, lager 1